

Opinnäytetöiden osalta **kaikki se minkä perusteella arvosana annetaan on julkista**, josta kenellä tahansa on oikeus saada tieto. Muilta osin opinnäytetöihin liittyvät asiakirjat voivat olla salaisia.

Tilaustutkimuksia, joihin yrityksen tms. tilaajan käsityksen mukaan voi sisältyä liikesalaisuuden piiriin kuuluvia ja siten salaisiksi katsottavia tietoja, ei tule hyväksyä opinnäytteiksi. Opinnäytetöitä ohjaavien henkilöiden tulisi saattaa tämä jo opinnäytetyön alkuvaiheessa opiskelijoiden ja opinnäytetöiden tekemistä mahdollisesti rahoittavien yritysten tietoon, jotta väärinkäsityksiä opinnäytetöiden salattavuuden suhteen ei pääse syntymään.

Selvitys opinnäytetöiden julkisuudesta

7.5.2003

Laatija: Pekka Salonpää

Toimeksiantaja: Oulun yliopiston Luonnontieteellisen tiedekunnan
Tietojenkäsittelytieteiden laitoksen laitosneuvosto

1. Lainsäädännöllinen perusta

Suomessa oikeutta saada tietoja viranomaisten toiminnasta ohjaa julkisuusperiaate. Tämän periaatteen mukaan jokaisella on oikeus saada tietoja viranomaisten toiminnasta niissäkin asioissa, jotka eivät koske välittömästi häntä itseään. Hallinnossa julkisuus toteutuu pääasiassa asiakirjojen julkisuutena. Jokaisella on lain mukaan oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka on julkinen. Julkisuusperiaatteen mukainen tiedonsaantioikeus on perusoikeus, jota voidaan rajoittaa vain välttämättömistä syistä erikseen lailla.

Lähtökohta hallinnon julkisuudelle löytyy Suomen Perustuslain 12.2 §:stä.

***PL 12 §. Sananvapaus ja julkisuus.** Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.*

Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Lisäksi Suomen Perustuslain 22 §:ssä asetetaan viranomaisille velvollisuus turvata perusoikeuksien toteutuminen.

***PL 22 §. Perusoikeuksien turvaaminen.** Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.*

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki) on hallinto-oikeudellisen informaatio sääntelyn perussäädös. Julkisuuslailla säännellään kattavasti viranomaistoiminnan julkisuutta ja sen tarkoituksena on konkretisoida Suomen Perustuslain edellämainittuja säännöksiä. Julkisuuslain tarkoitus määritellään lain 3 §:ssä seuraavasti:

***JulkL 3 §.** Lain tarkoitus. Tässä laissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien ja viranomaisten velvollisuuksien tarkoituksena on toteuttaa **avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa** viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä, muodostaa vapaasti mielipiteensä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan.*

Erityisen huomionarvoista tässä on viranomaiselle asetettu velvollisuus toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa, joiden tarkoituksena on osaltaan varmistaa kansalaisten perusoikeuksien toteutuminen.

Hyvä tiedonhallintatapa määritellään julkisuuslain 18 §:ssä ja sen tavoitteena on

- lisätä viranomaisten toiminnan avoimuutta,
- tehostaa julkisuusperiaatteen toteutumista julkisten tehtävien hoidossa,
- parantaa mahdollisuuksia saada tietoja viranomaisten käsittelyssä olevista asioista, sekä
- lisätä yksilöiden ja yhteisöjen mahdollisuuksia osallistua julkiseen keskusteluun ja vaikuttaa yhteisten asioiden hoitoon.

Asiakirjajulkisuuden lisäksi viranomaiset ovat velvollisia tiedottamaan toiminnastaan sekä huolehtimaan siitä, että toimintaa koskevat keskeiset asiakirjat ovat helposti saatavilla (JulkL 20 §).

Viranomaiselle toimitetun asiakirjan julkiseksi tuleminen on määritelty julkisuuslain 7 §:ssä. Sen mukaan:

***JulkL 7 §.** Viranomaiselle toimitetun asiakirjan julkiseksi tuleminen. Viranomaiselle asian käsittelyä varten tai muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa toimitettu **asiakirja tulee julkiseksi, kun viranomainen on sen saanut**, jollei asiakirjan julkisuudesta taikka salassapidosta tai muusta tietojen saantia koskevasta rajoituksesta tässä tai muussa laissa säädetä.*

Viranomaiselle asian käsittelyä varten tai muutoin sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa toimitettu asiakirja tulee pykälän 1 momentin pääsäännön mukaisen oletaman mukaan julkiseksi, kun viranomainen on sen saanut, jollei salassapitosäännöksistä ja muista tiedonsaantia koskevista rajoituksista muuta johdu.

2. Opinnäytetöiden julkisuus

Julkisuusperiaate koskee myös opinnäytetöitä siltä osin kuin niitä yliopiston tai muun viranomaisen toimesta käsitellään. Väitöskirjat tarkastetaan julkisesti, joten ne ovat kaikilta osin julkisia. Muut opinnäytetyöt ovat viranomaiselle toimitettuja asiakirjoja, jotka arvioidaan laitos-/tiedekuntaneuvostossa. Niistä annetut arvosanat ovat julkisia ja niiden sisältö tulee viimeistään päätökseen liittyen julkiseksi.

Yksityisten viranomaisille toimittamia asiakirjoja ovat myös opinnäytetyöt. Ne ovat julkisia siitä ajankohdasta, kun viranomainen on ne saanut, jollei laissa toisin säädetä. Poikkeuksen muodostavat julkisuuslain tai muun lain salassapitosäännökset. Erityisesti opinnäytetöitä koskee julkisuuslain 24 §:n 21 kohta.

***JulkL 24 §.** Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat. Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:*

21) asiakirjat, jotka koskevat opinnäytetyön tai tieteellisen tutkimuksen suunnitelmaa tai perusaineistoa taikka teknologista tai

muuta kehittämistyötä tai niiden arviointia, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta opinnäytetyön, tutkimuksen tai kehittämistyön suorittamiselle taikka niiden hyödyntämiselle tai sen

asianmukaiselle arvioinnille tai tutkijalle taikka tutkimuksen tai kehittämistyön toimeksiantajalle haittaa;

Julkisuuslain 24 §:n 21 kohdan tarkoituksena on suojata tutkimus- ja kehitystyötä sekä niiden arviointia. Kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat asiakirjat, jotka koskevat opinnäytetyön tai tieteellisen tutkimuksen suunnitelmaa tai perusaineistoa taikka teknologista tai muuta kehittämistyötä taikka niiden arviointia, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta opinnäytetyön, tutkimuksen tai kehittämistyön suorittamiselle tai niiden arvioinnille taikka tutkijalle haittaa. Vahinkoedellytyksen mukaan tiedot olisivat siten pääsäännön mukaan salaisia. Tutkimussuunnitelma voi sisältää sellaista tietotaitoa, jota voidaan ottaa oikeudettomasti käyttöön ja jonka julkisuus voi siten haitata tutkijan toimintaa ja hänen tieteellisen työnsä edistymistä ja vaikeuttaa hänen ammatillista toimintaansa. Teknologisessa kehittämistyössä voi olla kysymys esimerkiksi tuotteesta, joka voidaan myöhemmin patentoida. Valtio antaa useiden eri organisaatioiden kautta avustusta niin tieteelliseen tutkimukseen kuin teknologiseen kehittämistyöhönkin, mikä on lisännyt tällaisten asiakirjojen yleisyyttä viranomaisissa. Valmistuneen tieteellisen tutkimuksen salassapito edellyttää aina erityistä perustetta. Tällainen voi olla esimerkiksi tutkimukseen sisältyvä liike- tai ammattisalaisuus.

3. Johtopäätökset

Opinnäytetöiden osalta kaikki se minkä perusteella arvosana annetaan on julkista, josta kenellä tahansa on oikeus saada tieto. Muilta osin, eli julkisuuslain 24 §:n 21 kohdan määrittelemien osin ja edellytyksin opinnäytetyöhön liittyvät asiakirjat ovat salaisia. Tilaustutkimuksia, joihin yrityksen tms. käsityksen mukaan voi sisältyä liikesalaisuuden piirin kuuluvia ja näinollen salaisiksi katsottavia tietoja, ei opinnäytteen asiallisen arvioinnin mahdollistamiseksi tulisi hyväksyä opinnäyteiksi.

Lisäksi tulee huomata, että opinnäytetöissä ei missään tapauksessa saa kuvailla keksintöä, jolle on tarkoitus hakea myöhemmin patenttia, koska keksinnön julkistaminen estää keksinnön patentoinnin. Julkistamisen jälkeen patentoimaton keksintö on vapaasti kaikkien käytettävissä.

Opinnäytetöitä ohjaavien tulisi saattaa tämä opiskelijoiden ja opinnäytetöiden tekemistä mahdollisesti rahoittavien yritysten tietoon, jotta väärinkäsityksiä opinnäytetöiden salattavuuden suhteen ei pääse syntymään.

Lähteet:

Suomen Perustuslaki (731/1999)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

HE 30/1998 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi viranomaisen toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Julkisuus ja tiedonhallinta Oulun yliopistossa. Oulun yliopiston julkisuuslakityöryhmän loppuraportti 15.4.2000. <http://www.hallinto.oulu.fi/yhallint/saadoss/julkisuus/julkis.pdf>
Korhonen Rauno, Perusrekisterit ja henkilötietojen suoja, Väitöskirja, Lapin yliopisto, Rovaniemi 2003.